

عنوان اثر: اندیشه‌های بنیادی در جامعه‌شناسی
مؤلف / مترجم: پیتر کیویستو / ترجمه منوچهر صبوری
ناشر / سال نشر: نی / ۱۳۸۰

معرفی، نقد و بررسی

کتاب *اندیشه‌های بنیادی در جامعه‌شناسی* نوشته پیتر کیویستو، استاد جامعه‌شناسی دانشگاه ایلینویز آمریکاست که نخستین بار در ۱۹۹۸ انتشار یافت. این کتاب هم برای دانشجویان جامعه‌شناسی و هم برای پژوهشگران و سایر علاقه‌مندان به علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی سودمند خواهد بود. در این کتاب مهم‌ترین موضوعات و مسائل دوران کنونی و جامعه پست‌مدرن با اندیشه‌های نظریه‌پردازان برجسته‌ای که تفکر جامعه‌شناختی در اواخر قرن ۱۹، یعنی مهم‌ترین نظریه‌های کلاسیک جامعه‌شناسی را پدید آوردند، پیوند یافته است (کیویستو، ۱۳۸۰: ۱۱).

این اثر چهار مفهوم کلیدی مورد بحث جامعه‌شناسان کلاسیک، مدرن و در چند مورد پست‌مدرن را به عنوان مهم‌ترین موضوعات مطرح در جامعه جهانی، و بالاخص غربی، طی دو تا سه قرن اخیر از منظر صاحب‌نظران عمده جامعه‌شناسی نظری در شش فصل به بحث می‌گذارد. مفاهیم و موضوعات مزبور عبارت‌اند از: جامعه صنعتی، دموکراسی، فردگرایی و تجدد مدرنیته که در فصل‌های اول تا پنجم درباره آنها بحث شده است. چنان که پیداست پدیده‌های مزبور، کلیدی‌ترین و مهم‌ترین اندیشه‌های جامعه‌شناختی و پدیده‌های خرد و کلان اجتماعی را در بر می‌گیرند. در فصل ششم با نگرش به آینده جهان و تأکید بر ضرورت جهانی اندیشیدن پرسش‌هایی درباره مهم‌ترین روندهای کنونی، اقتصاد جهانی، جهانی‌شدن، دموکراسی و فرهنگ جهانی مطرح می‌شود.

طرح مفاهیم یاد شده بر اساس تقدم و تأخر وقوع هر یک از مصادیق آنها و تأثیرگذاری بر وقایع بعدی و مفاهیم مرتبط با آنها (نظم تاریخی وقوع پدیده‌ها و نظریه‌پردازی درباره آنها) و در نتیجه بر اساس نظم منطقی، سیر تاریخی و حرکت از کلی به جزئی و از مبتکران به توسعه‌دهندگان و نقادان می‌باشد.

سایر آثار مشابه:

بنیان‌های جامعه‌شناختی، خاستگاه‌های ایده‌های	جرج ریتزر/تقی آزاد ارمکی
اساسی در جامعه‌شناسی	
زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی	لوئیس کوزر/محسن ثلاثی
نظریه اجتماعی کلاسیک	یان کرایب/شهناز مسمی پرست
نظریه‌های بنیادی جامعه‌شناختی	لوئیس کوزر و برنارد روزنبرگ/فرهنگ

ارشاد

بررسی شکلی

متن ترجمه شده، روان و رسا به نظر می‌رسد. در عین حال، برخی جمله‌های ناقص و نامفهوم که یا نتیجه ترجمه شتابزده یا کاربرد مفاهیمی که به قدر کافی روشن و جاافتاده نیستند یا ناشی از نواقص چاپی است، در کتاب دیده می‌شود. مانند موارد زیر:

صفحه ۱۱، سطر پنجم از آخر صفحه: «برخی از این اندیشه‌های برجسته که به این ترتیب پدید آمده‌اند و خاستگاه و چگونگی پیدایش و توسعه آنها در این کتاب بررسی شده است». جمله ناتمام مانده است.

صفحه ۱۳، سطر هفتم از آخر صفحه: «آنها در اندیشیدن ماهیت متغیر روابط اجتماعی، حتی در خصوصی‌ترین و نزدیک‌ترین سطوح روابط عاشقانه، دوستانه و همسایگی، چیزهای بسیاری ارائه می‌کنند».

صفحه ۱۶، سطر هشتم: «این عنوان‌ها کنجکاویتان را برمی‌انگیزد، به هیجان می‌آوردتان یا نگرانان می‌کند»

صفحه ۱۸، پاراگراف دوم، سطر چهارم: «دموکراسی، با دادن اقتدار نهایی به شهروندان، این وضعیت را تغییر داد و حکومت دوباره نهادی شده که هدفش فراهم کردن زمینه ای برای عملی شدن منافع شهروندان است». جمله ناقص است.

صفحه ۲۳، سطر پانزدهم: «از تناقض‌های منطقی با محالی‌ها احتراز کند».

اندیشه‌های بنیادی در جامعه‌شناسی ۱۷۱

رعایت قواعد ویرایش و نگارش در حد خوب، البته نه بسیار خوب که از مترجم و ناشر محترم برای چنین کتاب باارزشی انتظار می‌رفته، است. برخی از نواقص، که متأسفانه کم هم نیستند، از این قرارند:

اشتباه حروف نگاری

- صفحه ۱۲، پاراگراف دوم، سطر سوم: «دو فصل ششم» به جای «در فصل ششم»

- صفحه ۲۳، سطر اول: «را»ی دوم اضافه است.

- صفحه ۱۵، سطر یازدهم: «ناخوش آیند» به جای «ناخوشایند»

- صفحه ۳۸، پاورقی «warking» به جای «working»

- صفحه ۵۴، سطر آخر: «تن‌آسان» به جای «تن‌آسای»

عدم استفاده از «،» در جای مناسب

- صفحه ۱۱، سطر سوم: بعد از کلمه «نویسنده»

- صفحه ۱۳، سطر پنجم، هفتم و یازدهم به ترتیب بعد از کلمات «اندیشه‌ها»، «نشان دهند» و «نظریه‌ها»

- صفحه ۱۴، سطر اول و پاراگراف آخر، سطر دوم و آخر بعد از کلمات «هستند» و «محصول نهایی»

- صفحه ۱۶، سطر دوازدهم، چهاردهم، نوزدهم بعد از کلمات «سال پیش»، «تغییرات»، «مزبور»

- صفحه ۱۸، پاراگراف دوم، سطر دوم بعد از کلمه «دموکراتیک»؛ پاراگراف آخر، سطر اول بعد از کلمات «گذشته» و «است» و...

کاربرد علامت «،» و «.» و حرف عطف «و»

- صفحه ۵۴، سطر چهارم: «می‌شد، و اگر چه»

- صفحه ۱۴، پاراگراف آخر، سطر چهارم: «اظهار نظر کرد، و بدین سان»

از لحاظ حروف‌نگاری و صفحه‌آرایی با توجه به قطع کتاب، بسیار خوب است. تناسب قلم به کار رفته در متن، تیترها و زیرنویس رعایت شده است. صحافی کتاب (با توجه به حجم و قطع آن) و همچنین کاغذ استفاده شده مناسب است. طرح روی جلد زیبا است اما با عنوان کتاب همخوانی ندارد.

بررسی محتوایی

نویسنده که خود متخصص در حوزه نظریه جامعه‌شناختی است و این کتاب را پس از مطالعه و تأمل و مشاوره بسیار نوشته است، اساس کار خود را بر کشف، دسته‌بندی، تشریح مفاهیم کلیدی در اندیشه‌های مهم‌ترین جامعه‌شناسان دو قرن اخیر قرار داده است. عمده‌ترین مفاهیم کلیدی مورد توجه نویسنده چهار مورد «جامعه صنعتی»، «دموکراسی»، «فردگرایی» و «مدرنیته» است که در قالبی مقایسه‌ای و در یک روند رو به جلوی تاریخی، حرکت تحولی و تکاملی آنها و ارتباطشان با سایر مفاهیم مهم یا بنیادی جامعه‌شناختی نزد بنیان‌گذاران (مبتکران این مفاهیم یا پیشگامان به تعبیر مترجم) دیدگاه‌های مفهومی و مهم برجسته‌ترین جامعه‌شناسان به خوبی تشریح شده است.

کلمات و مفاهیم تخصصی بسیاری بدون ذکر معادل لاتین آنها به کار رفته‌اند که ارزیابی را در حوزه معادل‌سازی دشوار می‌سازد. حتی برای چهار مفهوم اصلی کتاب (شاید به دلیل شناخته‌شده بودن که چندان هم مقبول نیست) معادل داده نشده است. اما از مترجم زبردست و پرکاری مانند آقای صبوری آوردن معادل‌های درست، انتظار می‌رود که قاعدتاً چنین بوده است.

نمونه‌ای از کلماتی که معادل ندارند:

صفحه ۲۰: «پیشگانی اندیشه‌ها»؛ صفحه ۲۳، سطر دهم: «نظریه‌های هر روزه»؛ سطر پانزدهم: «تناقض‌های منطقی»؛ صفحه ۴۳: کتاب مبارزه طبقاتی در فرانسه؛

نمونه‌هایی از معادل‌های صحیح یا نوآورانه:

صفحه ۲۷: جبر ساعت (tyranny of the clock)؛ صفحه ۳۴: نظریه‌های ارزش اضافی (Theories of surplus value)؛ صفحه ۳۷: کار بیگانه شده (Alienated Labor).

برای تفهیم موضوع از ابزارهایی همچون: تصویر، نمودار، جدول، مقدمه، پیشگفتار؛ طرح بحث مقدماتی در همه فصول، به ویژه فصل اول کتاب و ذکر مطالبی که از سنخ نوعی جمع‌بندی و بحث و نظر برای بحث‌های بعدی می‌باشند در پایان فصول؛ آوردن مثال‌ها، مقایسه‌ها و استنادات فراوان برای تفهیم مطالب، استفاده شده است.

اندیشه‌های بنیادی در جامعه‌شناسی ۱۷۳

کتاب برای درس خاصی نوشته نشده است اما، در عین حال، محتوای کتاب نسبت به اهداف دروس «مبانی جامعه‌شناسی» و «نظریه‌های جامعه‌شناسی»، به طریقی متفاوت، ۴۰ تا ۵۰٪ پوشش می‌دهد.

در این کتاب مهم‌ترین موضوعات و مسائل دوران کنونی و جامعه پست‌مدرن با اندیشه‌های نظریه‌پردازان برجسته‌ای که تفکر جامعه‌شناختی در اواخر قرن ۱۹، یعنی مهم‌ترین نظریه‌های کلاسیک جامعه‌شناسی را پدید آوردند، پیوند یافته‌اند و مفاهیم جامعه صنعتی، دموکراسی، فردگرایی و تجدد (مدرنیته)، که کلیدی‌ترین و مهم‌ترین اندیشه‌های جامعه‌شناختی و پدیده‌های خرد و کلان اجتماعی را در بر می‌گیرند، بررسی شده‌اند. لذا محتوای کتاب با عنوان لاتین آن *Key Ideas in Sociology* مطابقت دارد.

علاوه بر دروس مبانی و نظریه‌های جامعه‌شناسی، مباحث کتاب را می‌توان در بخش‌های تحلیلی دروس «جامعه‌شناسی صنعتی»، «جامعه‌شناسی سیاسی»، «جامعه‌شناسی جهان سوم»، «جامعه‌شناسی توسعه» و «تغییرات اجتماعی» به عنوان منبع کمکی و مرجع مورد استفاده قرار داد. همچنین مطالب این اثر برای پژوهشگران و سایر علاقه‌مندان به علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی سودمند است.

به عنوان یک متن نظری که در اواخر دهه ۹۰ نوشته شده است و در قالبی نو، مهم‌ترین ایده‌های کلیدی جامعه‌شناختی را با ذکر استنادات و شواهد متنوع و تا حد ممکن نو عرضه می‌کند، اطلاعات اثر در حد قابل قبولی به روز است.

کل ایده کتاب، در کشف و پرداختن چهار مفهوم «جامعه صنعتی»، «دموکراسی»، «فردگرایی» و «مدرنیته» و تعقیب هر یک از این مفاهیم نزد مبتکران و توسعه‌دهندگان آن در طول دو قرن اخیر، همچنین تلاش برای نوعی جمع‌بندی و نگاه به وضعیت آینده جهان و نظریه‌پردازی در باب آن، نوآورانه است.

نظم منطقی و انسجام مطالب در هر فصل و کل اثر بسیار خوب است.

با توجه به ارجاعات داخل متن و فهرست منابع آخر کتاب، می‌توان گفت برای تبیین موضوعات مورد بحث به قدر کفایت از منابع استفاده شده است.

دقت در استنادات و ارجاعات اثر بسیار خوب است. هر جا که نویسنده از منبعی به طور مستقیم و غیرمستقیم استفاده نموده، مشخصات منبع (نام نویسنده، سال و صفحه) را ذکر کرده است. تنها اشکال یکدست نبودن ارجاع‌دهی است. بدین معنی که در برخی از ارجاعات نام انگلیسی نویسنده و در برخی موارد از معادل فارسی نام نویسنده استفاده شده است.

جهت‌گیری نویسنده محترم آکادمیک است. وی سعی کرده است وجود نوعی تشابه و تداوم در موضوعات و مفاهیم در نظریه جامعه‌شناسانی چون: وبر، دورکیم، زیمل و ... را نشان دهد.

کتاب، سیر اندیشه جامعه‌شناسان غربی را در زمینه‌های مشترکی که گفته شد، طی می‌کند و بسترهای مربوط به نقصان‌های فکری و مهمترین جهت‌گیری‌های انسان را در فهم و برخوردش با محیط خود مورد توجه و نقد قرار می‌دهد (گاه به طور ضمنی و گاه به طور علنی و اصلی). در نتیجه می‌تواند از این حیث در تلفیق و مقایسه با ایده‌ها و ارزش‌های موجود در فرهنگ اسلامی در این باب مفید واقع شود.

آثار مخربی ندارد. اما با توجه به هدف کلی کتاب و نقش آن در تعمیق و گسترش اندیشه بشر درباره پدیده‌های اجتماعی و شیوه زیست اجتماعی انسان، مطمئناً سودمندی و راهگشایی قابل توجهی در بردارد. ترجمه کامل است و اغلب روان و امانت‌دارانه به نظر می‌آید. به خصوص که در مورد شناسنامه کتاب، برخلاف بعضی از مترجمان، توضیحات لازم داده شده است.

به اصول ترجمه توجه کافی شده است. به طوری که معادل‌گذاری (در مورد اصطلاحاتی که معادل‌های آنها ذکر شده است) خوب است. مترجم محترم، در مقدمه‌ای کوتاه، ویژگی‌های کتاب را بیان کرده‌اند و در برخی موارد که لازم بوده است (هر چند موارد آن اندک است)، در پاورقی توضیحاتی آورده‌اند.

پیشنهادها

برای استفاده بیشتر از کتاب، بهتر است در تجدید چاپ بعدی، ویراستاری ادبی و تخصصی شود. به عبارت دیگر، ضمن برطرف کردن اشکالات ویرایش و نگارشی، در معادل‌گذاری و ترجمه برخی از جملات که مبهم و نارسا هستند، تجدیدنظر صورت گیرد. به علاوه، واژه‌نامه‌ای برای کتاب تنظیم شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

